

СЕКЦІЯ 1. СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-641-9-1>

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Білінкіс Георгій Віталійович

*студент IV курсу факультету прокуратури та слідства
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: Дронов Владислав Юрійович

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

м. Одеса, Україна

У сучасному світі тема захисту прав людини під час збройних конфліктів стає особливо актуальною, адже саме у воєнний період найчастіше відбуваються масові й системні порушення основних прав і свобод людини. Хоча існує досить розвинена система міжнародно-правових механізмів, на практиці вони не завжди працюють ефективно, оскільки на їхню дію впливають політичні інтереси держав, складні процедури та недосконалість самих інституцій. Захист прав людини під час війни забезпечується через поєднання норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини, які діють паралельно і доповнюють одне одного. До основних механізмів належать міжнародні суди, договірні органи та різні моніторингові процедури, які мають на меті фіксувати порушення, сприяти притягненню винних до відповідальності та допомагати у відновленні порушених прав.

Як зазначає П.М. Рабінович: до міжнародно-правових механізмів, які спрямовані на забезпечення та захист основних прав людини, зазвичай відносять міжнародно-правові акти, що регулюють відповідну сферу, визначають права й обов'язки учасників правовідносин і встановлюють загальні правила поведінки. До них належать різні конвенції, пакти, угоди та договори. Водночас сюди входять і документи рекомендаційного характеру, які не встановлюють чітко обов'язкових норм і не закріплюють прямо прав чи обов'язків, але відіграють важливу роль у формуванні стандартів, зокрема декларації, заяви та меморандуми [6].

У свою чергу, міжнародні органи, діяльність яких пов'язана із захистом прав людини, зазвичай поділяють на кілька груп. До першої належать органи, що діють у межах міжнародних договорів у сфері прав людини, формуються з незалежних експертів або представників держав і переважно надають загальні рекомендації. Другу групу становлять міжнародні несудові інституції, які здійснюють моніторинг виконання правозахисних угод, об'єднують фахівців у відповідних сферах і формують більш конкретні рекомендації, авторитет яких базується передусім на їхній професійності та моральному впливі. До третьої групи відносять міжнародні юрисдикційні органи як судового, так і квазісудового характеру, що забезпечують захист прав людини шляхом ухвалення обов'язкових рішень і мають передбачені механізми для контролю за їх виконанням [1, с. 4].

Суб'єктом, відповідальним за виконання зобов'язань за МПП, є держава – суб'єкт міжнародного права. Саме на цій основі сформовано систему відповідальності за порушення законів і звичаїв війни. У процесі виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань застосовуються норми міжнародного гуманітарного права, спрямовані на захист жертв війни, передусім цивільного населення, осіб, які вже не беруть безпосередньої участі у збройному конфлікті, а також цивільних об'єктів, небезпечних об'єктів і культурних цінностей [7, с. 142].

Сучасне міжнародне право покладає на кожну державу першочергову відповідальність за дотримання правових стандартів як у разі внутрішнього, так і міждержавного збройного конфлікту. Водночас відпо-відно до загальноновизнаних вимог міжнародної спільноти національне законодавство держав, що входять до міжнародних організацій, має узгоджуватися з міжнародними нормами та принципами [8; 9].

Женевські конвенції 1949 року разом із Додатковими протоколами 1977 року прямо закріплюють обов'язок сторін збройного конфлікту забезпечувати захист цивільного населення та цивільних об'єктів від наслідків воєнних дій. Відповідно, у процесі ведення бойових дій сторони конфлікту повинні постійно враховувати ці вимоги та дотримуватися встановлених норм [2; 3].

Варто підкреслити, що міжнародні договори у сфері захисту прав людини не втрачають чинності навіть у період збройних конфліктів [5, с. 419]. Зокрема, Міжнародний суд ООН у своєму Консультативному висновку щодо законності погрози або застосування ядерної зброї наголосив, що гарантії, передбачені Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, зберігають свою дію і під час війни, за винятком тих випадків, які прямо передбачені статтею 4 цього Пакту [4].

Щодо проблем, з якими можуть стикатися механізми захисту прав людини на практиці, то варто вказати наступні. Проблема доступу до територій, де відбуваються бойові дії, оскільки міжнародні організації не завжди можуть туди потрапити, щоб реально оцінити ситуацію і зафіксувати порушення. У результаті багато злочинів або залишаються непоміченими, або документуються із запізненням. Ще одна серйозна проблема пов'язана з притягненням винних до відповідальності. Хоча існують міжнародні суди та трибунали, на практиці цей процес є дуже довгим, складним, тому далеко не всі порушники реально несуть покарання. Також варто згадати про певну неузгодженість між різними міжнародними органами, коли вони можуть дублювати функції або діяти не зовсім скоординовано, що знижує загальну ефективність системи.

Що стосується перспектив вдосконалення, то тут є кілька очевидних напрямів. По-перше, потрібно посилювати контроль за виконанням міжнародних рішень, щоб держави не могли просто їх ігнорувати без наслідків. По-друге, важливо активніше використовувати сучасні технології, наприклад супутникові знімки, цифрову фіксацію доказів, що дозволяє документувати порушення навіть без фізичної присутності на місці подій. По-третє, важливо розвивати співпрацю між міжнародними організаціями, державами та громадськими організаціями, оскільки саме така взаємодія дозволяє швидше реагувати на порушення. Не менш важливо робити акцент на запобіганні конфліктам і порушенням, а не лише на реагуванні після того, як вони вже сталися.

Література:

1. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: кризь призму України. *Український часопис міжнародного права*. 2004. № 3. С. 1–6.
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру. Протокол II ООН. Міжнародний документ від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199.
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148 VIII (2148-08) від 19.10.1973 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
5. Примаков К.Ю., Бідняк С.С. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів. Електронне наукове видання *«Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 417–420.

6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-те, зі змінами. Львів : Край, 2007. 192 с.

7. Розумовський О.С. Захист прав людини, пов'язаного з порушенням ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) в умовах збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Вип. 70. С. 141–145.

8. Теоретико-правова характеристика взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства : монографія / Л.Р. Наливайко, В.М. Олійник. Дніпро : ДДУВС, 2019. 192 с.

9. Щербіна М.Г. Захист прав людини в умовах збройного конфлікту. Збірник тез круглого столу, присвяченого 72-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. 165 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-641-9-2>

**ІДЕОЛОГІЧНІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
КАФЕДРИ СОЦІОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ТЕСТУ «ПОЛІТИЧНІ КООРДИНАТИ»)**

Бутченко Іван Миколайович

*студент II курсу факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Актуальність дослідження ідеологічних ідентифікацій кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія» зумовлена комплексом соціально-політичних, культурних та освітніх чинників, що визначають сучасний розвиток України. В умовах війни, демократичної трансформації та євроінтеграції України відбувається переосмислення політичних цінностей і світоглядних орієнтацій. Безпосередньо це стосується викладачів соціальних – політичних дисциплін. Викладачі соціології відіграють особливу роль, оскільки саме вони аналізують соціальні процеси, політичні структури та ідеології. Дослідження ідеологічних ідентифікацій дозволяє оцінити рівень плюралізму, професійної нейтральності та ціннісних орієнтацій